

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de erroribus Pelagianorum, de Gratia, de
Iustificatione & Merito, de Virtutibus Theologicis, & quatuor Cardinalibus,
ac de ineffabili mysterio Incarnationis

Gonet, Jean-Baptiste

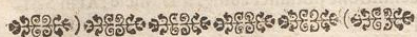
Parisiis, 1669

Disp. II. De possibilitate Incarnationis,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77342](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77342)

sentia Christi, qui in novissimo templo sæpè docuit & prædicavit.

Plura alia argumenta moralia, ad probandum Christum esse verum Deum, verumque Messiam à Deo promissum, adduximus in Tractatu de fide, in digressionem de signis credibilitatis fidei nostræ, quæ ibidem videri poterunt.

DISPUTATIO II.

De possibilitate Incarnationis.

Quamvis D. Thomas, relicta questione de possibilitate hujus mysterij, statim agat de ejus convenientia, idque rationaliter: Tum quia nulla scientia probat, saltem ex necessitate, sed supponit suum objectum esse possibile: Tum etiam, quia cum in convenientia includatur possibilitas, sicut superius in inferiori, demonstrata convenientia Incarnationis, ejus possibilitas sufficienter ostenditur. Quia tamen Commentatores à possibilitate Tractatum istum incipiunt, nec parùm difficile est argumentis adversus eam fieri solitis satisfacere, ut demus aliquid consuetudini, & argumenta illa diluamus, agimus de possibilitate Incarnationis, priusquam de ejus convenientia & necessitate disseramus: nihil verò dicemus de ejus existentia, cum illa sufficienter constet ex dictis art. 3. disputationis præcedentis, ubi Messiam jam venisse, subindeque Incarnationis mysterium de facto completum & perfectum esse, ostendimus.

ARTICVLVS PRIMVS.

Utrum Incarnatio sit possibilis?

Cum mysterium Incarnationis sit planè supernaturale, nullumque habeat in rebus naturalibus vestigium, aut medium quo possit convinci, ejus possibilitas ratione naturali demonstrari nequit, sed tantùm probabiliter suaderi, tum ratione probabili, tum solutione argumentorum, quæ ejus impossibilitatem videntur ostendere, unde utrūque hic breviter præstandum erit.

§. I.

Ratione probabili possibilitatis Incarnationis, suaderetur.

Hanc rationem insinuat Archangelus Gabriel Luca 1. cum Beatam Virginem alloquens, eamque de hujus mysterij possibilitate instruens, dixit, *Non erit impossibile apud Deum omne verbum*: Illis enim verbis declaravit, omne illud esse Deo possibile, quod intellectu capi potest, ut non implicans contradictionem: Sed Deum incarnari, sive fieri hominem, ac assumere ad suam substantiam naturam creatam, nullam implicat contradictionem: Quæro enim unde illa proveniat? vel ex parte substantiæ divinæ, ad quam sit assumptio, vel ex parte naturæ creatæ ad eam assumptæ? Non primum, siquidem cum substantia divina sit infinita, subindeque eminenter contineat omnem perfectionem substantiæ creatæ, potest, sedus imperfectionibus, effectum illius supplere, atque adeo terminare naturam, quam terminaret substantia creata, si adesset: sicut ex eo quod Deus in ratione primæ

causa, contineat eminenter omnem perfectionem causæ secundæ, potest absque ulla imperfectione efficere quod illa efficit. Neque etiam secundum, etenim cum natura humana realiter distinguatur à sua substantia, sitque illa prior, quia est ejus subjectum, & prius non dependeat à posteriori, potest divinitus ab ea separari, & consequenter ad divinam substantiam assumi: Ergo incarnatio possibilis est.

Dices primò: Essentia Divina continet eminenter omnem perfectionem humanitatis, animæ, intellectus, ac luminis gloriæ, nec tamen propterea potest supplere formaliter vices talium rerum, ut communiter docent Theologi: Ergo ex eo quod nulla sit perfectio in substantia creata, quam non contineat eminenter divina, non rectè concludimus, quod non implicet substantiam divinam terminare naturam creatam, substantiæ ejus vicem supplendo.

Sed negatur consequentia & paritas, quia omnia illa quæ ibi recensentur, ita involvunt imperfectionem, ut non possint ab ea absolvi & præscindi: nam habere rationem naturæ potentialis, actuabilis per substantiam, existentiam, & operationem, potentiam, & habitum, ex proprio conceptu maximam importat imperfectionem ab illis inseparabilem & impræscindibilem: terminare verò naturam creatam, ac supplere vices substantiæ ejus, nullam dicit imperfectionem potentialitatis vel informationis in suo conceptu, à qua non possit absolvi & præscindi, ut ex solutione argumentorum patebit.

Dices secundò: Licet substantia divina sit infinita, habet tamen actum seu terminationem sibi adequatam, nempe terminationem naturæ divinæ, quæ est simpliciter infinita: Ergo sicut paternitas divina, licet infinita, non potest alius esse aut dici pater, quia habet terminum seu filium sibi correspondentem, infinitum; ita nec etiam divina substantia, poterit alienam naturam terminare, ob suam infinitatem.

Sed contra, Licet nulla res possit se extendere ultra actum vel terminum sibi adequatum absolute, potest tamen se extendere ultra actum vel terminum sibi adequatum, primum. Exemplum est in divina scientia & potentia, quæ propter suam infinitatem non possunt habere pro objecto sibi adequato primario, nisi Deum, & tamen ad creaturas secundario se extendunt; Deus enim per suam infinitam scientiam se & creaturas comprehendit, & per intellectum, qui est in Patre potentia generativa Verbi ad intra, producit ad extra creaturas. Nec valet exemplum de paternitate divina, licet enim paternitas divinæ nulla alia persona divina, quam prima, possit esse aut denominari pater, eò quod denominationes quæ oriuntur à relationibus communicari nequeant, non communicato fundamento; fundamentum autem divinæ paternitatis, activa scilicet Verbi Divini generatio, nulli alteri personæ divinæ quam primæ competere possit; nihilominus paternitas divina communicari potest ad extra, sicut communicatur ipsa filiatio; cum non minus Pater quam Filius possit humanam assumere naturam; ac proinde sicut Filius communicando suam substantiam, communicat filiationem divinam; ita & Pater communicando suam hypostasim, suam etiam paternitatem, & Patris denominationem communicaret; nam homo ille à prima persona assumptus, non esset Filius, aut Spiritus Sanctus: Ergo esset Pater æternus.

Dices

6. Dices tertiò: Inter terminum & rem terminatam debet esse aliqua proportio: At nulla proportio esse potest, inter naturam humanam, & divinam substantiam, cum infinitè distent: Ergo licet substantia divina, sit infinita, tamen humanam naturam terminare nequit.

7. Confirmatur: Magis distant Deus & homo, quam substantia & accidens; cum illa in infinitum inter se distent, non verò ista: Sed accidens non potest existere per existentiam substantiæ, vel substantia per existentiam accidentis: Ergo a fortiori natura humana per existentiam & substantiam Dei, existere & subsistere nequit.

8. Confirmatur ampliùs: Eadem improportio est inter naturam creatam, & divinam substantiam, ac inter intellectum creatum, & intellectiorem divinam: Sed implicat quod intellectus creatus intelligat per intellectiorem divinam, ut docuimus in Tractatu de beatitudine, in quo ostendimus, hominem per increatam Dei visionem & intellectiorem non posse beatificari: Ergo similiter implicat, quod natura humana, per increatam Dei substantiam terminetur & subsistat.

9. Ad instantiam, concessa Majori, nego Minorem: ad cuius probationem dicendum cum S. Thoma in 3. dist. 1. quæst. 1. art. 1. ad 3. quod licet finiti ad infinitum nulla sit proportio arithmetica, bene tamen geometrica; ad hanc enim sufficit, quod finitum sit perfectibile per infinitum: unde cum natura creata, per substantiam increatam perfectibilis sit, habet cum illa proportionem geometricam, quæ per distantiam infinitam non dissolvitur, in quo magis iuvatur, cum sola substantia infinita & increata, alienam naturam perficere, completere, & terminare possit, ut infra dicemus. Infinitus ergo divinæ substantiæ supra naturam humanam excessus, est solum in ratione entis, non verò in ratione termini & terminabilis: sic enim sunt proportionata, quia substantia divina, non terminat naturam humanam infinito & illimitato modo, sicut terminat naturam divinam, sed finito & limitato, sicut ipsa natura humana exposcit; eoque proportionali modo, quo essentia divina, per modum verbi & speciei expressæ, terminat intellectum creatum in beatitudine, ut in Tractatu de visione beata docuimus. Ex quo patet responsio ad primam confirmationem, dicendum enim est, quod licet magis distent in esse entis Deus & homo, quam substantia & accidens, non tamen in ratione termini & terminabilis: sicut materia & forma, magis distant in ratione entis, quam duæ albedines, non tamen in ratione actus & potentie.

10. Ad secundam similiter distingo Majorem: Eadem improportio est inter naturam creatam & divinam substantiam, ac inter intellectum creatum, & divinam intellectiorem: si natura creata & divina substantia, in ratione entis spectentur, concedo; si considerentur in ratione termini & terminabilis, nego. Addo, notabile esse discrimen inter substantiam & intellectiorem: intellectio enim, cum sit actio vitalis, debet necessario procedere à principio, quod per eam denominatur intelligens, quod repugnat intellecti in creatura, respectu nostri intellectus: substantia verò, cum non sit actio, sed terminus, vel complementum nature, non debet procedere necessario à natura quam terminat, sed potest à Deo provenire: unde licet implicet contradictionem, quod

Tom. IV.

intellectus creatus, intelligat per divinam intellectiorem, non tamen quod natura humana, per divinam substantiam terminetur.

§. II.

Alia difficilis objectio solvitur.

Contra possibilitatem Incarnationis obijci potest hoc difficile argumentum: Deus non potest supplere vices substantiæ creatæ: Ergo nec incarnari. Consequentia patet ex dictis §. præcedenti, Antecedens probatur. Implicat divinam substantiam habere rationem formæ, seu causæ formalis, quia de ratione formæ est esse partem, subindeque aliquid incompletum, ac dependens à toto composito, quod Deo repugnat: Sed Deus non potest supplere vices substantiæ creatæ, & constituere naturam creatam substantiæ, nisi per modum formæ; quia substantia creata est essentialiter forma nature creatæ, cum eam intrinsecè actuet, compleat, & perficiat: Ergo implicat Deum, seu divinam substantiam, supplere vices substantiæ creatæ.

Huic argumento communiter respondet nostri Thomistæ, negando Antecedens, ad cuius probationem, concessa Majori, negant Minorem, & ad probationem illius, dicunt substantiam creatam non habere essentialiter quod sit forma nature creatæ, sed solum quod sit ejus terminus intrinsecus, sicut punctum constituit lineam terminatam formaliter, & tamen non est forma lineæ, sed terminus ejus. Unde ut Deus suppleat vices substantiæ creatæ, & constituat naturam creatam substantiæ & terminatam, non oportet quod divina substantia habeat rationem formæ, seu causæ formalis, respectu illius, sed sufficit quod exerceat solam rationem termini.

Verum hæc solutio, nisi magis explicetur, non videtur legitima; licet enim substantia creata non habeat rationem formæ physicæ, respectu nature quam terminat, habet tamen rationem formæ metaphysicæ, non verò rationem puri termini, quod multipliciter demonstrari potest. In primis enim suppositum dependet à substantia, non quomodocumque, sed tanquam ab actu se communicante: Ergo cum actus & forma metaphysica sint idem, non potest denegari substantiæ creatæ causalitas formalis metaphysica. Secundò, Substantia facit naturam formaliter subsistere, quidni ergo dicatur causa formalis subsistendi? Tertiò, Omne constitutivum est causa formalis metaphysica constituti: Substantia est constitutiva suppositi: Ergo & ejus causa formalis, saltem metaphysica. Quartò, Existencia est causa formalis existendi: Ergo & substantia erit causa formalis subsistendi. Quintò, Nemo negabit naturam in supposito habere rationem materiæ, seu causæ materialis, respectu substantiæ per quam completur & actuator: Ergo nec negare debet talem substantiam habere rationem formæ metaphysicæ, seu causæ formalis respectu illius; cum causalitas materialis & formalis sibi invicem cor respondeant. Denique, quamvis fortè non omnis dependentia inferat causalitatem, tamen essentialissima, & maxime propria, qualis est rei constitutiva à suo constitutivo, subindeque suppositi ab ipsa substantia, procul dubio illam infert: Sed talis causalitas, cum sit intrinseca, non potest esse alia quam formalis, non potest enim esse materialis, ut patet, cum substantia non se habeat

Ecc

per modum potentie receptibilis, sed ad modum actus perfectioris, respectu naturae quam terminat: Ergo &c.

14. Melius ergo ad argumentum respondetur, negando Antecedens, & ad ejus probationem, sic distinguendo Majorem: Implicat Deum, seu divinam subsistentiam, habere rationem formae, seu causae formalis, physicae, concedo: metaphysicae, nego. Similiter distinguo Minorem: Deus non potest supplere vices subsistentiae creatae, & constituere naturam creatam subsistentem, nisi per modum formae, metaphysicae, concedo Minorem: physicae, nego Minorem, & Consequentiam.

15. Explicatur & magis illustratur haec solutio: Triplex datur genus formae, seu causae formalis, nempe physicae, metaphysicae, & intelligibilis, inter quas hoc intercedit discrimen, quod forma physica, cum sit essentialiter pars, subindeque aliquid incompletum, & dependens à toto, & ab alia comparte, essentialiter involvit imperfectionem à qua praescindi & denudari non potest: forma vero metaphysica, cum non se habeat proprie per modum partis, sed per modum actus, & constitutivi, nullam in suo conceptu formali dicit imperfectionem, sed potius summam actualitatem & perfectionem: Idem dicendum est de forma intelligibili, illa enim non ordinatur ad componendum unum tertium, sicut forma naturalis, sed solum ad representandum objectum, cuius est formalis similitudo, & ad determinandum & perficiendum intellectum, ad intelligendum; quod tanto melius & perfectius praestat, quanto completior & actualior est, ut in Tractu de visione beata fuisse declaravimus. Unde licet implicet Deum supplere vices causae formalis physicae, non repugnat tamen, ipsum formae metaphysicae & intelligibilis munus obire, sed de facto in mysterio Incarnationis primum praestat, secundum vero in beatitudine, in qua essentia divina unitur intellectui beatorum, per modum speciei impressae, & expressae, ut loco citato fuisse ostendimus.

16. Advertendum tamen, quod sicut Deus & Angeli, licet revera sint formae, non solent tamen hoc nomine appellari, ne ipsorum perfectioni derogetur; ita subsistentia & existentia, licet munus causae formalis exerceant, respectu naturae quam complent & terminant, propter rationem oppositam, ne scilicet habere videantur plus entitatis quam de facto habent, non solent vocari formae naturae, sed actus, modi, termini, & complementa illius; quae tamen rationes, seu denominationes, causalitatem quandam formalem involvunt, ut ex supra dictis patet. Unde si quandoque in decursu hujus Tractatus dicamus, subsistentiam habere rationem puri termini, respectu naturae humanae, nullamque erga illam exercere causalitatem, per hoc solum rationem formae physicae, quae involvit imperfectionem incompletionis & informationis, non vero rationem actus & formae metaphysicae, quae ab omni imperfectione depurari potest, excludere intendimus.

§. III.

Aliud argumentum difficile, ex immutabilitate Dei desumptum, proponitur, & varia ejus solutiones referuntur, ac refelluntur.

17. Hoc argumentum potest sic breviter proponi: Implicat Deum intrinsece mutari: Sed per Incarnationem mutaretur intrinsece: Ergo

A impossibile est Deum incarnari. Major est certa, & patet ex dictis in Tractu de attributis, explicando attributum immutabilitatis. Minor probatur, Mutari est aliter se habere intrinsece nunc quam prius: Sed si Deus incarnaretur, aliter se haberet intrinsece quam prius; nam fieret intrinsece homo, cum antea intrinsece homo non esset: Ergo mutaretur intrinsece.

Mirum est quantum haec difficultas Theologorum ingenia torqueat, & in quam varios dicendi modos eos abire compellat. In primis enim Valentia hic disp. 1. quaest. 1. puncto 2. ait quod ut aliquid intrinsece mutetur, debet acquirere aliquid quod antea nec formaliter nec eminenter habebat: unde cum Deus ante Incarnationem eminenter humanitatem praehabere, non fuit mutatus, quamvis per Incarnationem eam sibi unierit formaliter.

Sed hic modus dicendi non videtur sufficiens ad conciliandam divinae naturae immutabilitatem cum mysterio Incarnationis: Illud enim quod est eminenter tantum tale, si postea fiat formaliter tale, verè mutatur: v. g. Sol continet eminenter calorem, ut docet S. Thomas quaest. 7. de potentia art. 7. ad 3. & tamen si fieret formaliter calidus, verè alteraretur & mutaretur. Angelus habet eminenter virtutes morales moderatrices passionum, nihilominus, si formaliter illas recipere, verè mutaretur. Item si Deus de novo intelligeret per intellectiorem creatam, aut accidens aliquid creatum de novo immediate reciperet, intrinsece mutaretur, ut omnes farentur, & tamen intellectio creata, & quodlibet aliud accidens, eminenter continetur in Deo: Ergo mutationi intrinsecae non obstat continentia eminentis formae de novo acquisitae, & noviter advenientis subjecto, quantum ad esse formale.

Confirmatur: Ad mutationem intrinsecam sufficit quod subjectum sit aliquo modo in potentia ad aliquam formam, intrinsece in illo recipiendam; mutatio enim nihil est aliud quam transitus entis existentis in potentia, secundum quod in potentia: Sed subjectum eminenter praeteriens formam, & illam non habens formaliter, est aliquo modo in potentia ad illam, cum sit potens illam recipere formaliter: Ergo intrinsece mutatur, per receptionem illius, quantum ad esse formale.

Secundo aliqui respondent, per Incarnationem Verbum non mutari intrinsece, quia per illam non perficitur, nec in suo esse, nec in suis operationibus, cum aequè bene sine humanitate existeret, & suas exerceret operationes ab humanitate separatum, ac illi intrinsece unitum. Ita Franciscus Amicus, disputatione 1. de Incarnatione sect. 1.

E Sed non placet etiam haec solutio: Aqua enim per calorem mutatur intrinsece, & tamen ab eo non perficitur, & si Deus de novo per intellectiorem aut volitionem creatam intelligeret, aut vellet, intrinsece mutaretur, & tamen per talem intellectiorem aut volitionem non perficeretur: Ergo ex eo quod Verbum Divinum per humanitatem assumptam non perficiatur, malè inferitur ipsum non mutari intrinsece, si semel conceditur humanitatem, intrinsece afficere Verbum Divinum, seu in eo intrinsece recipi.

Confirmatur: Dato quod Verbum intrinsece recipiat humanitatem, ut verum subjectum illius, salvatur in transitu Verbi de non esse hominis ad esse hominis, tota definitio mutationis

intrinsicæ: Ergo hoc admissio, intrinsicæ mutatur, quamvis non perficiatur intrinsicè in suo esse increato, vel in proprijs operationibus. Consequentia patet, Antecedens probatur. Transitus ille est actus entis in potentia prout in potentia passiva & receptiva formæ: Sed hæc est mutationis definitio: Ergo in illo transitu salvatur integra & adæquata definitio mutationis.

Tertio respondent aliqui, Verbum Divinum non esse per Incarnationem mutatum, quia non est intrinsicè, sed extrinsicè tantum humanitati unitum. Sed hoc facile rejicitur, quia ex hoc sequeretur Verbum extrinsicè tantum denominatione esse hominem, subindeque non esse hominem ejusdem rationis cum alijs hominibus, quod absurdum & erroneum est.

Quarto alij inde excludunt intrinsicam mutationem à Verbo, quia unitur humanitati assumptæ, per modum quendam unionis, qui in sola humanitate recipitur. Verum, præterquam quod modus ille dicendi falsum supponit, quia, ut infra ostendimus, nullus inter Verbum & humanitatem mediatur modus substantialis unionis, sed illa extrema immediatè inter se conjunguntur, adhuc tamen non solvitur difficultas: Nam licet unio animæ rationalis cum corpore in eo solo recipiatur, ut aliqui existimant, aut in sola anima, tamen utrumque mutaretur per intimam adjunctionem alterius: Ergo similiter Verbum mutabitur per Incarnationem, si nihil aliud obstat mutationi.

Demum respondent alij apud Cardinalem Delugo disp. 1. de Incarnat. sect. 6. num. 71. humanitatem mutari in Incarnatione, quia unionem sustentat; Verbum autem non mutari, quia licet sit subiectum unionis, illam tamen, nec humanitatem assumptam sustentat.

Sed neque hic modus dicendi placet: Primo, quia falsum est quod Verbum humanitatem assumptam non sustentet, nam quæcumque natura creata sustentatur in supposito in quo subsistit: Sed humanitas subsistit in Verbo; suppleat vices subsistentiæ create: Ergo ab illo sustentatur. Licet Verbum propterea dici non debeat subiectum sustentationis respectu humanitatis, quia ad rationem subiecti non sufficit sola sustentatio formæ, sine receptione illius; Deus enim accidentia in Eucharistia sustentat, & tamen quia ea non recipit, non potest dici esse illorum subiectum.

Secundò, Esto Verbum Divinum non sustentet humanitatem assumptam, ex eo tamen non rectè colligitur, ipsum non mutari per Incarnationem: Etenim (ut rectè arguit prædictus Cardinalis) materia prima non solum mutatur per formas materiales quas sustentat, sed etiam per animam rationalem, quam propriè non sustentat ut subiectum (cùm anima rationalis per se subsistens sit, & à materia independens) sed potius magis ab illa materia continetur & sustentatur; quod proprium est formis separatis & per se subsistentibus, ut dicitur de Angelis: Ergo ut aliquid mutetur per formam, non requiritur necessariò quod illam sustentet, sed sufficit quod illam in se recipiat, & esse quod ab illa præstatur; & per consequens, si Verbum est subiectum humanitatem recipiens, quamvis illam non sustentet, intrinsicè mutatur per Incarnationem.

Nec valet si dicas, materiam ideò mutari per animam rationalem, quia licet illam quoad substantiam non sustentet, sustentat tamen unionem ejus cum ipsa; Verbum autem nec humanitatem, nec unionem sustentat, & ideò non mutatur

Tom. IV.

per illam. Non valet, inquam, non enim solum per unionem animæ rationalis mutatur materia, sed etiam & potissimè per ipsam animam rationalem, & tamen licet sustentet unionem, non sustentat propriè animam rationalem: Ergo de ratione formæ realiter immutantis, non est sustentari, nec de conceptu subiecti ut mutabilis per formam, est illius sustentatio. Consequentia evidens est, Antecedens probatur. Ab eo mutatur materia, à quo realiter informatur, actuatur, & perficitur: Sed principalius per entitatem animæ informatur, actuatur, & perficitur, quam per unionem: hæc enim solum est conditio ad perficiendam & informandam materiam, entitas verò animæ, ut ratio formalis se habet: Ergo principalius per entitatem animæ rationalis, quam per unionem materia mutatur.

§. IV.

Sententia P. Martinoni rejicitur, & ostenditur Verbum Divinum, per unionem cum humanitate, non solum non esse intrinsicè mutatum, sed nec etiam innovatum.

Post Martinonius, novissimus Societatis scriptor, ut à difficultate proposita facilius se expediat, docet hic disp. 1. sect. 4. num. 35. & sequentibus, admitti posse in Incarnatione Verbum Divinum verè fuisse innovatum, licet non intrinsicè mutatum; quia (inquit) ex unione ad humanitatem, nullum commodum, vel incommodum, ornamentum, aut dedecus, incrementum aut detrimentum in suo esse intrinsicè suscepit, aut sustinuit.

Sed hic modus dicendi admittendus non est. In primis enim quod ille Author asserit, nempe Verbum per Incarnationem verè fuisse innovatum, pias aures offendit; quia æquè malè sonat Verbum esse innovatum, ac esse immutatum; cùm hæc videantur sinonima, & ubicunque Scriptura asserit aliquid innovari, liceat pro hac voce innovari, substituere hoc verbum immutari: v. g. cùm Machab. 1. dicitur quod est innovata civitas Jerusalem, licet substituere est immutata, & cùm Propheta ait Psal. 72. *Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renovabis faciem terre. loco renovabis. potest poni, immutabis.* & sic de alijs.

Confirmatur: Immutari nihil aliud sonat, quam alio modo se habere nunc quam prius: Sed quod innovatur, alio modo se habet nunc quam prius: Ergo quod innovatur, mutatur. Major pater, Minor probatur. Quod innovatur, novo modo se habet, ut ex ipsis terminis constat: Sed quod novo modo se habet, alio modo se habet nunc quam antea: Ergo quod innovatur, alio modo se habet nunc quam prius.

Deinde, Quidquid potest innovari, potest veterascere, cùm novitas & vetustas sint correlativa, & omnis innovatio supponat vetustatem quæ transcat: Sed absurdum est dicere Deum posse veterascere: Ergo & innovari. Unde egregie Tertullianus lib. 1. contra Marcionem: *Deus si est vetus, non erit: novitas initium testificatur, vetustas finem minatur: Deus autem tam alienus est ab initio & fine, quam à tempore arbitro & metatore initij & finis.*

Tertio, Esto innovatio non sit vera & rigorosa mutatio, est tamen quædam umbra & similitudo mutationis: Sed in Deo non solum non est vera & rigorosa mutatio, sed nec etiam vicissitudinis obumbratio, ut dicitur Jacobi 1. Ergo nec inno-

Eee ij

vatio. Unde Sapient. 7. de Sapientia æterna dicitur: *Cum sit una, omnia potest, & in se permanens, omnia innovat*: id est licet omnis innovatio quæ est in alijs rebus, sit à sapientia æterna, nulla tamen innovatio est in sapientia æterna: quod non verè diceretur, si Verbum Divinum, quod est Sapientia Patris æterni, in Incarnatione, per unionem cum humanitate fuisset innovatum.

35. Denique idem Author malè infert Verbum Divinum non fuisse in Incarnatione intrinsecè mutatum, ex eo quòd ex unionem ad humanitatem, nullum commodum, vel incommodum, incrementum, aut detrimentum in suo esse receperit: cum enim mutatio nihil aliud sit quàm transitus entis existentis in potentia, prout in potentia, ut aliquid intrinsecè mutetur, sufficit quod recipiat formam aliquam ad quam erat in potentia receptiva, quamvis illa nec commodum nec incommodum, nec augmentum nec diminutionem inducat. Unde si Verbum per Incarnationem intrinsecè in seipso humanitatem recepit, vel unionem cum humanitate, quamvis nullum commodum vel incommodum senserit, fuit intrinsecè per Incarnationem mutatum.

S. V.

Patris Martinoni fundamenta solvuntur.

34. **P**rimum Patris Martinoni fundamentum sumitur ex illa Antiphona, quam canit Ecclesia in octava nativitatis Christi: *Mirabile mysterium declaratur hodie, innovantur nature, Deus homo factus est, id quod fuit permansit, & quod non erat assumptum*, &c. Quibus verbis, clarè videtur enuntiare Ecclesia, quod utraque Christi natura, divina scilicet & humana, per Incarnationem fuit innovata, cum dicat in plurali, *innovantur nature*, & hanc innovationem statim exponat, addens, *Deus homo factus est*.
35. Secundum fundamentum est ex autoritate D. Leonis serm. 20. de nativitate, ubi ait, *Qui ingreditur hac infima Dominus noster Iesus Christus, novo ordine, novâ nativitate generatur: novo ordine, quia invisibilis in suis, factus est visibilis in nostris; nativitate novâ, quia conceptus à Virgine sine paterna carnis concupiscentia, sine materno integritatis injuria*. Idemque repetit in Epistola ad Flavianum.
36. Tertiò plurimi Patres intellexerunt de Incarnatione illud Jeremiæ 31. *Creavit Dominus novum super terram, femina circumdabit virum*. At si est novum quid in Incarnatione, Deus est innovatus: Ergo &c.
37. Quartò arguit ratione: Sicut (inquit) novum fuit homini fieri Deum, ita & Deo novum fuit fieri hominem; & sicut natura humana, novo & inusitato modo se habuit, cum fuit unita personaliter Verbo; ita & Verbum, cum fuit unitum humanitati: Ergo sicut natura humana, ita & Verbum Divinum, in Incarnatione innovatum est.
38. Hæc tamen levia & frivola sunt, ac facilè dilui possunt. Ad primum enim respondetur, sensum illorum verborum, *innovantur nature*, esse quod aliquid insolitum omnibus rebus seu naturis contigit, quando Deus homo factus est, quia ut disputatione sequenti exponemus, per Incarnationis mysterium, omnia instaurata & veluti renovata sunt, propter novam dignitatem & excel-

lentiā omnibus collatam, juxta illud Pauli ad Ephes. 1. *Deus proposuit in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in celis & quæ in terra sunt*. Si quis autem contendat, prædicta verba ad divinam & humanam naturam referri, dicendum est, illa debere intelligi de novitate duntaxat extrinsecæ, & impropria, non verò de propria & intrinsecæ. Tum quia ipse Adversarius num. 39. ait absurdum esse cogitare quod innovatio aliqua contingere poterit Verbo, secundum naturam & substantiam divinam: malè ergo infert Verbum esse innovatum intrinsecè, ex verbis illis Ecclesiæ, quæ si veram & intrinsecam innovationem in Verbo significent, diserte dicunt Deum esse innovatum secundum naturam, seu naturam Dei per mysterium Incarnationis innovatam esse. Tum etiam, quia ipsa etiam humana Christi natura, non est propriè & intrinsecè per Incarnationem innovata: quod enim verè & propriè innovatur, transit à veteri statu in quo aliquo tempore fuit, ad novum; humanitas verò Christi non exstitit ullo tempore ante Incarnationem, sed in ipso primo instanti quo fuit formata, fuit Verbo unita, ut infra dicemus. Adde quod, si ex parte humanitatis, admitti deberet innovatio propriæ & intrinsecæ, ponenda esset innovatio intrinsecè immutans: unde verba illa Ecclesiæ, *innovantur nature*, non solum innovationem, sed etiam mutationem in divina & humana Christi natura exprimerent, quod absurdum & erroneum est. Nec obstat quod D. Thomas paragrapho sequenti referendus, doceat in mysterio Incarnationis intervenire mutationem ex parte naturæ humanæ quæ assumitur; loquitur enim de mutatione impropria & largè sumpta, & solum intendit in hoc mysterio humanitatem perfici à Verbo, & non Verbum ab humanitate; non verò de mutatione stricta & propriâ, quia ut docent Philosophi in secundo physicorum, de ratione mutationis strictæ & rigorosæ est, quod subiectum in aliquo instanti manserit sub privatione formæ aut perfectionis per quam mutari dicitur, ut de non esse formæ ad esse illius transire dicatur.

Ad secundum dicendum, D. Leonem verbis relatis solum voluisse asserere, quod temporalis Christi nativitas est nova, si comparetur ad aliorum hominum nativitates, ut patet ex verbis quæ habet paginâ sequenti, ubi totum suum discursum sic concludit: *Est nobis cum Christo natura consimilis, sed origo dissimilis, quia Christus natus est ex Virgine, per Spiritus Sancti operationem, nos generatione carnali ab utroque parente ortum habemus: oportuit enim quod Christus novo ordine nasceretur, qui novam impolluta sinceritatis gratiam, humanis corporibus inferret*.

E Ad tertium dico, verbis illis Jeremiæ, *Creavit Dominus novum super terram &c.* significari quidem per Incarnationis mysterium, plura nova & insolita contigisse; tunc enim femina virum suo utero circumdedit, cum Maria concepit, & novem mensibus in utero portavit Christum, qui à primo suæ conceptionis instanti fuit vir, cum tunc usum rationis habuerit, & scientiâ, prudentiâ, ac sapientiâ repletus fuerit; non tamen per hæc verba Scripturam asserere, vel intendere, quod ipse Deus per tale mysterium innovatus sit.

Ad quartum dicatur fuisse novum & inusitatum Verbo uniti naturæ humanæ in unitate personæ, sicut fuit Deo novum & inusitatum agere ad ex-

tra, quando creavit mundum; unde sicut actio Dei ad extra, non ponit in Deo innovationem intrinsecam, sed tantum extrinsecam, ratione novæ terminationis ad creaturas; ita nec terminatio activa subsistentiæ Verbi Divini, respectu humanitatis assumptæ, nullam importat in ipso innovationem intrinsecam, sed duntaxat extrinsecam; & purè terminativam, quæ sicut ad intrinsecam mutationem non sufficit, ita nec ad innovationem intrinsecam sufficiens debet censerī, ut magis ex dicendis paragrapho sequenti patebit.

§. VI.

Traditur vera solutio difficultatis propositæ.

41. **P**RO vera solutione hujus gravissimæ difficultatis, dicendum est, ideo Verbum per Incarnationem intrinsecè mutatum non esse, quia non est humanitatis subiectum, nec unionis realiter ab illo distinctæ, sed solum intrinsecus terminus; nec factum fuit homo ratione potentiæ passivæ recipiendo humanitatem, vel aliquid a se distinctum, sed solum ratione terminationis, terminando scilicet & personando naturam humanam: Ut autem Verbum intrinsecè mutaretur, necesse erat ut fieret humanitatis subiectum, illam recipiendo intrinsecè, ratione potentiæ passivæ & receptivæ; cum enim mutatio sit actus existentis in potentia, prout in potentia, ut aliquid mutetur intrinsecè, requiritur quod intrinsecè recipiat terminum mutatione productum.

42. Hanc rationem assignat D. Thomas in 3. dist. 1. quæst. 1. art. 1. ad 1. ubi ait: *Ad primum dicendum quod contingit aliquando in relativis aliquid relativè dici, non quia ipsum referatur, sed quia alterum referatur ad ipsum, ut dicitur in 5. Metaph. sicut scibile relativè dicitur ad scientiam; & in talibus aliquid incipit dici de novo quod prius non dicebatur, nulla mutatione facta circa ipsum, sed circa alterum, nulla enim mutatione facta circa scibile, incipit à me esse scitum, per mei mutationem; & similiter dicitur res scibilis, non per potentiam passivam qua sit in ipsa, sed per potentiam quæ est in sciente; & sic est in proposito, non enim potest esse ut creator ad creaturam referatur, nisi quia creatura ad ipsum referatur, in qua relatio realiter existit; & ideo Deus dicitur uniri, non per mutationem sui, sed ejus cui unitur; & similiter cum dicitur unibilis, hoc dicitur, non per potentiam aliquam passivam in Deo existentem, sed per potentiam qua in creatura est, ut uniri possit. Eandem solutionem tradit hic quæst. 16. art. 6. ad 2. ubi docet tunc solum intervenire mutationem in eo quod de novo fit aliud, quando illud est absolutum: Non enim (inquit) potest albedo aut magnitudo de novo advenire alicui, nisi per hoc quod de novo mutetur ad albedinem vel magnitudinem; ea verò quæ relativè dicuntur, possunt de novo predicari de aliquo, absque ejus mutatione: sicut homo de novo fit dexter absque sui mutatione, per motum illius qui fit ei sinister... esse autem hominem convenit Deo ratione unionis, quæ est relatio quadam, & ideo esse hominem predicatur de novo de Deo, absque ejus mutatione, per mutationem humana natura quæ assumitur in divinam personam.*

44. Porro hujus responsionis sensus non est ille quem imaginatur Valentia, qui existimat D. Thomam locis citatis docuisse, quod homo non sit quid absolutum, sed aliquid relativè de Deo

Tom. IV.

A dictum; hoc enim apertè falsum est, sed tantum Doctor Sanctus, ut immutabilitatem Dei cum ejus incarnatione conciliet, comparat in illis locis denominationem hominis respectu Dei, cum denominationibus relativorum tertij generis, non quantum ad substantiam (ut putavit Valentia) sed quantum ad modum: ita ut integer solutionis sensus sit, quod quando forma est omnino absoluta, hoc est & quoad rem ipsam, & quoad modum denominandi, tunc necessario infert mutationem in subiecto cui advenit de novo: si autem forma relativa sit, vel quoad rem, quia re ipsa est relatio, vel quoad modum, quia licet absoluta in re, denominat tamen per modum relativi, tunc non inducit mutationem: sic autem est, quod etsi forma hominis sit absoluta in re, non tamen denominat per modum absoluti, sed relativi; qui modus consistit, ut ipsemet S. Doctor explicat loco ex tertio sententiarum adducto, in hoc quod forma hominis non denominat Deum ratione alicujus potentiæ passivæ in ipso existentis, sicut denominant alia formæ absolutæ sua receptiva creata, sed ratione potentiæ passivæ quæ est in ipsa natura humana, ad hoc ut uniatur Deo: sicut in relativis tertij generis, res non dicitur scibilis per potentiam passivam quæ sit in ipsa, sed per potentiam quæ est in sciente: Ex quo rectè concluditur, quod sicut res creata, absque ulla sui mutatione, per solam scientis mutationem, scita denominatur; ita & Deus dicitur homo, per solam humanæ naturæ mutationem, eò quod omnis mutationis subiectum, necesse sit esse in potentia ad illud per quod mutatur. Unde ad argumentum initio paragraphi tertij propositum, in forma respondeo, concessa Majori, negando Minorem; licet enim Verbum factum fuerit intrinsecè homo, quod ante incarnationem non erat, quia tamen non factum fuit homo, recipiens in se humanitatem, ratione potentiæ passivæ, sed illam terminando & personando, absque ulla potentialitate, non se habuit aliter intrinsecè in se post incarnationem, quam antea.

Dices primò: Si per impossibile persona Angelicæ humanæ naturæ uniretur, mutaretur intrinsecè, & tamen illam in se non reciperet, sed duntaxat terminaret. Item si personalitas creata produceretur separata à natura, & postea illi uniretur, intrinsecè mutaretur, & tamen personalitas creata, non esset subiectum naturæ, sed tantum terminus: Ergo quod Verbum sit homo, non recipiendo, sed terminando humanitatem, non tollit quominus per incarnationem intrinsecè sit mutatum. Idem argumentum potest fieri de anima rationali, quæ in resurrectione, cum sui mutatione unietur de novo materiæ, etiam si non habeat rationem subiecti respectu illius.

46. Respondeo, dato Antecedente, negando consequentiam & paritatem, triplex enim potest assignari ratio discriminis. Prima est, quia personalitas creata, cum sit entitas quædam incompleta, & modalis, ex unione ad naturam completur & perficitur, unde quamvis non recipiat naturam, tamen ex unione ad illam mutatur. Personalitas autem increata Verbi Divini, cum sit completissima, non completur nec perficitur per unionem ad naturam humanam, sed potius illam complet & perficit; subindeque cum illam in se non recipiat, sed tantum terminet, non mutatur intrinsecè ex unione ad illam.

47. Secunda est, quia substantia creata non solum terminat naturam, sed etiam in illa recipitur,

Eee iij

forma verò mutatur receptione sui in subiecto: Verbum autem Divinum, nec recipit humanitatem, nec recipitur in illa, sed est purus terminus illius, & idcirco non mutatur. Tertia est, quia Verbum unitur humanitati immediatè, & sine unione ab illo realiter distincta, & in ipso recepta: Angelus autem, si uniretur naturæ humanæ, non conjungeretur illi immediatè, sed mediante aliquo nexu seu modo unionis, in ipso recepto; unde licet non mutaretur intrinsecè per humanitatem terminatam, bene tamen per unionem receptam. Idem dicendum de personalitate creata, quæ produceretur separata à natura, & postea illi uniretur, & de anima rationali, cum in resurrectione de novo uniretur corpori, saltem in illorum sententia, qui modum unionis inter materiam & formam admittunt.

48. Dices secundo: Verbum est humanitatis subiectum, & non solum terminus: Ergo acquirendo humanitatem de novo, est intrinsecè mutatum. Consequentia pater ex suprâ dictis, Antecedens probatur. Habens formam in se, est subiectum talis formæ: Sed Verbum habet in se humanitatem, cum sit verè & intrinsecè homo, & homo idem sit quod habens humanitatem: Ergo verè & realiter est humanitatis subiectum.

49. Confirmatur: Ut Verbum dicatur intrinsecè homo, debet natura humana fieri ei intrinseca: Sed non potest fieri illi intrinseca, nisi recipiatur in illo; impossibile enim est, aliquid extrinsecum alteri, fieri ipsi intrinsecum, absque intrinseca sui receptione: Ergo &c.

50. Ad instantiam, nego Antecedens, ad cuius probationem, nego Majorem; nam habere formam abstrahit ab hoc quod est habere illam receptivè, & habere illam personaliter, seu terminativè: habens formam primo modo, est subiectum illius, habens verò illam secundo modo, non est ejus subiectum, sed terminus: quare cum Verbum Divinum non sit habens naturam humanam receptivè, aut subiectivè, sed personaliter tantum & terminativè, non est humanitatis subiectum, sed terminus ejus intrinsecus, eam intrinsecè perficiens, complens, ac terminans, quod sufficit ut natura humana dicatur ei intrinseca. Unde ad confirmationem, concessa Majori, neganda est Minor; aliquid enim extrinsecum, potest alteri fieri intrinsecum, absque intrinseca sui receptione, per hoc scilicet quod ei intimè conjugatur, vel ab ipso intrinsecè terminetur: Verbum autem intrinsecè terminat humanitatem, & illi intimè & immediatè unitur, ad unum per se cum illa constituendum.

ARTICVLVS II.

Utrum possibilitas Incarnationis, seu unionis substantiæ divinæ cum natura creata, naturali lumine, ab intellectu creato evidenter cognosci possit?

§. I.

Quibusdam præmissis, difficultas duplici conclusione resolvitur.

51. Certum est, Incarnationem, prout importat unionem Verbi Divini cum natura humana, à nulla mente creata posse lumine naturali

A cognosci ut possibilem, cum nulla mens creata possit lumine naturali cognoscere Trinitatem personarum esse in Deo: ut enim dicitur Matth. 11. *Nemo novit Filium, nisi Pater, neque Patrem quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Unde Basilii Epist. 43. vocat Trinitatem, *enigma novum*, Gregorius Nissenus, *enigma à communi sensu abhorrens*, & Hormisda Papa in Epist. ad Justinum Imperat. cap. 1. *secretum Trinitatis* (inquit) *nec ulla visibilium nec invisibilium creaturarum potuit investigare natura.* Unde solum difficultas est, an saltem possibilitas unionis substantiæ divinæ, secundum se & absolute considerata, & prout abstrahit à substantiis relativis, & personis in particulari, possit lumine naturali cognosci?

Partem affirmantem tenet Valentia hic puncto 2. ubi licet concedat existentiam Incarnationis non posse ab ullo intellectu creato lumine naturali cognosci, vult tamen ejus possibilitatem posse ab illo cognosci evidenter, cognitione saltem imperfecta, cum ad hoc sufficiat (inquit) solvere evidenter omnia argumenta, quæ sunt ad ostendendum illam esse impossibilem. Medina verò hic quæst. 2. introductoriâ, distinctione utens, fatetur quidem id esse impossibile, absolute loquendo, & non suppositâ revelatione hujus mysterij, contendit tamen revelatione illius præsuppositâ, id esse possibile. Contra hos Authores, pro adversa, quæ communis est sententia.

Dico primò: Solo lumine naturæ, non potest, etiam notitiâ imperfectâ, possibilitas Incarnationis, seu unionis substantiæ divinæ cum aliqua natura creata, evidenter cognosci.

Probatur primò ex Scriptura, nam ad Ephes. 3.

3. Incarnatio vocatur *Sacramentum absconditum à sæculis in Deo*, id est, in sola Dei notitiâ, ut explicat Glossa. Ad Colossenses 1. *Mysterium absconditum à sæculis*, & 1. ad Corinth. 2. *Sapientia in mysterio abscondita.* Et Apocal. 5. liber quem nemo in cælo aut in terra aperire poterat, & cuius solus Deus potuit signacula solvere, per suam revelationem.

Favent etiam Concilia & SS. Patres, in Ephesino enim parte 3. cap. 13. Incarnatio vocatur *indeprehensibilis & inenarrabilis*, à Cyrillo Alexandrino in Epist. ad Reginas, *enigma sacramentum quod nulla mens creata potest intelligere*, & Chrysostomus homil. 4. in Matth. invenitur in eos qui putant hoc mysterium posse humanis cogitationibus comprehendere, aut humanis vocibus explicari. Item Leo Papa, maximus hujus mysterij Interpret, ait Serm. 9. de nativitate. *Utique substantiam Dei & hominis, in unam convenisse personam, nisi fides credat, sermo non explicat.* Et Augustinus Epist. 3. ad Volusianum de hoc mysterio dicit: *Fateamur Deum aliquid posse, quod nos agnoscimus investigare non posse.* Denique Dionysius cap. 2. de divin. nomin. sic habet: *Iesu in carne apparitio, & ineffabilis est sermone omni, & omni ignota intelligentia, ipsi quoque antiquissimorum Angelorum Primati non satis perspecta.*

Dicit fortè aliquis, hæc testimonia posse ita explicari, quod non potuit sine revelatione cognosci quod erat facta aut futura Incarnatio, sed non quod non potuerit cognosci possibilis.

Sed contra, Quando aliquod mysterium dicitur incognoscibile, incomprehensibile, & investigabile menti creatæ, tunc innuitur, quod illud

nedum ut existens, aut futurum, sed neque etiam ut possibile, ab intellectu creato, lumine naturali cognosci possit; ea enim quæ ut possibilia & nullam contradictionem involventia, lumine naturali cognosci possunt, non dicuntur incomprehensibilia & investigabilia, sed ea duntaxat quæ in suo conceptu contradictionem implicare videntur, quam ratio naturalis proprijs viribus & naturali lumine superare non valet: At à Concilijs & a SS. Patribus citatis, Incarnationis mysterium incomprehensibile & investigabile dicitur: Ergo innunt illud, nedum ut existens, aut futurum, sed nec etiam ut possibile, posse lumine natura cognosci. Addo quod Apostolus 1. ad Corinth. 2. loquens de hoc mysterio, ait illud in cor hominis non ascendere: quibus verbis satis aperte declarat, illud nullo plane modo, nec ut existens, nec ut futurum, nec ut possibile posse ab intellectu creato lumine naturali attingi. Et D. Augustinus Epistolâ citatâ ad Volusianum, expresse loquitur de possibilitate Incarnationis, dum ait, Deum se incarnando fecisse aliquid quod non possumus intelligere, quomodo Deus id possit.

66. Probat secundò conclusio ratione fundamentali: Lumen naturale intellectus non se extendit nisi ad ea quæ sunt intra ordinem naturæ, aut in esse entis, aut saltem in esse veri & cognoscibilis: Sed possibilitas Incarnationis est supra totum ordinem naturæ, tam in esse entis, quam in esse veri & cognoscibilis: Ergo lumen naturale intellectus, ad possibilitatem Incarnationis se extendere nequit. Major est evidens, quia inter objectum & potentiam debet esse proportio. Minor probatur: Illud est supra totum ordinem naturæ, tam in esse entis, quam in esse veri & cognoscibilis, quod nedum est in sua entitate supernaturale, sed etiam non habet aliquam connexionem cum aliqua causa aut effectu naturali: At possibilitas Incarnationis, nedum est in se supernaturalis, sed neque ullam habet connexionem cum aliqua causa, aut effectu naturali, licet enim nunquam existeret, nec esset possibilis Incarnatio, adhuc res omnes naturales essent eo modo quo sunt: Ergo possibilitas Incarnationis est supernaturalis, & in esse entis, & in esse veri & cognoscibilis.

57. Dices, ex cognitione omnipotentiae Dei quæ naturaliter cognosci & demonstrari potest, posse nos devenire in notitiam possibilitatis Incarnationis, cum per discursum naturalem, ex eo quod Deus est omnipotens, possumus bene inferre possibilitatem unionis inter humanam naturam, & divinam personalitatem.

Sed contra, Licet causâ Incarnationis sit divina omnipotentia, & intellectus creatus naturaliter cognoscat potentiam Dei non esse addictam ad unum rerum ordinem, qualis est ordo naturæ, sed posse aliquid supra totum naturæ ordinem producere, atque adeo inde demonstrativè inferat ens supernaturale in communi sumptum esse possibile; non tamen ex hoc demonstrare potest, hoc vel illud ens supernaturale in particulari, possibile esse, atque adeo ipsam Dei Incarnationem non esse impossibilem: cum enim nullus sit, qui non sit, sicut ipsa Incarnatio, supernaturalis, evidenter lumine naturali intellectus cognosci nequit.

58. Dico secundò: Etiam suppositâ fide & revelatione Incarnationis, non potest ejus possibilitas, naturaliratione demonstrari, sed solum ratione probabili suaderi.

A Prima pars hujus conclusionis patet ex dictis in præcedenti, nam adhuc suppositâ revelatione hujus mysterij, non potest ratio naturalis, nisi naturales causas & effectus cognoscere: At ex illis nequit naturaliter cognosci possibilitas Incarnationis, ut supra ostentum est: Ergo etiam suppositâ revelatione Incarnationis, ejus possibilitas ratione naturali demonstrari nequit. Quod verò probabiliter suaderi possit, etiam constat, inferius enim per conjunctionem ad superius perficitur intra ordinem proprium, atque adeo etsi humana ratio, fidei lumine destituta, rationes probabiles invenire non possit suadentes possibilitatem & convenientiam hujus mysterij, revelatione tamen & illustratione divinâ excitata, eas invenire poterit, unde disputatione sequenti plures illius congruentias seu probabiles rationes adducemus.

§. II.

Solvuntur objectiones.

O Bicies primò contra primam conclusionem: Incarnationem Dei esse possibilem, nihil aliud est quam ipsam non implicare contradictionem: Sed potest intellectus creatus, solâ naturâ quam ad intelligendum habet virtute, evidenter cognoscere illam non implicare contradictionem: Ergo & esse possibilem. Major constat, Minor probatur primò. Ad evidenter cognoscendum Incarnationem Dei nullam implicare contradictionem: sufficit evidenter solvere omnia argumenta quæ fiunt in oppositum; hoc enim supposito, manifestum relinquitur nullam esse talem contradictionem: Sed potest intellectus creatus, juxta doctrinam D. Thomæ 1. p. quæst. 1. art. 8. evidenter solvere omnia argumenta quæ fiunt contra fidem, atque adeo contra possibilitatem Incarnationis: Ergo potest intellectus creatus, solo lumine naturali evidenter cognoscere Incarnationem Verbi non implicare contradictionem.

Secundò, Tota implicantia contradictionis in possibilitate hujus mysterij excogitabilis, vel se tenet, ut diximus articulo præcedenti, ex parte divinæ subsistentiæ, vel ex parte naturæ create, ad eam, ut fides docet, assumptæ? Sed potest intellectus creatus valde perfectus, qualis est angelicus, solâ quam à natura habet intelligendi facultate, cognoscere evidenter Deum incarnari, nullam involvere contradictionem, nec ex parte divinæ subsistentiæ, quia naturaliter videt, illam habere infinitam virtutem terminativam, atque adeo posse in terminando naturam creatam, illud idem perfectionis præstare quod personalitas creata illi præbet: neque ex parte naturæ create, scit enim scientiâ purè naturali, eam esse realiter distinctam, imò priorem propriâ personalitate, nec non se habere ad illam, sicut rem ad suum modum, atque adeo nullam esse implicantiam quod ab eo per absolutam Dei potentiam separetur, & consequenter divinâ subsistentiâ terminetur: Ergo &c.

Respondeo concessâ Majori, negando Minorem, ad cujus primam probationem, distinguo Majorem: Ad evidenter cognoscendum Incarnationem Dei nullam implicare contradictionem sufficit evidenter solvere omnia argumenta quæ fiunt in oppositum: evidenter positivè, concedo Majorem: evidenter negativè, nego Majorem. Similiter distinguo Minorem: potest intellectus creatus evidenter solvere omnia argumenta quæ fiunt contra possibilitatem Incarnationis: eviden-

ter negativè, concedo Minorem: evidenter positivè, nego Minorem, & Consequentiam.

62. Explicatur solutio: Potest aliquod mysterium demonstrari possibile evidenter duobus modis, positivè scilicet, & negativè. Tunc dicitur demonstrari possibile evidenter positivè, cum probatur medijs naturalibus possibilem esse connexionem prædicati cum subiecto, v. g. Dei cum homine: dicitur verò ostendi possibile evidenter negativè, quando ostenditur nihil reperiri quod evidenter probet illud mysterium esse impossibile, & solvuntur argumenta quæ sunt contra possibilitatem ejus: v. g. si infidelis argueret contra fidelem, hoc modo: *Omnis natura quæ est una numero, est etiam una suppositio: Sed natura divina est una numero: Ergo est etiam una in supposito*: Fidelis autem distingueret Majorem, dicens eam esse veram in naturis finitis, non verò in natura infinita, & assereret nullo modo posse probari de natura infinita, quod sit una in supposito, tunc evidenter negativè probaret possibilitatem mysterij Trinitatis. Si verò præterea ipse fidelis (quod tamen fieri nequit) haberet medium evidens, quo hanc propositionem demonstraret: *Natura infinita potest esse in tribus suppositis realiter distinctis*, in tali casu probaret evidenter positivè possibilitatem mysterij Trinitatis. Dicimus ergo, quod licet intellectus creatus solo lumine naturali solvere possit omnia argumenta quæ militant contra possibilitatem Incarnationis, quia tamen ea non potest solvere evidenter positivè, sed duntaxat evidenter negativè; non potest evidenter cognoscere, vel demonstrare, tale mysterium esse possibile, sed dubitare potest, an aliqua principia naturalia sibi, divinitus saltem, sint occulta, ex quibus aliqua hujus mysterij implicantia deduci possit. Unde

63. Ad secundam probationem, nego quod evidenter positivè lumine naturali intellectus creatus possit cognoscere, Incarnationem non implicare contradictionem, tam ex parte subsistentiæ divinæ, quam naturæ creatæ: licet enim ex parte subsistentiæ Dei cognoscere possit evidenter illam esse infinitam in terminando, dubitare tamen potest, num de ratione essentiali termini naturæ creatæ sit esse modum, vel ens incompletum, cum videat hæc subsistentiæ creatæ convenire. Ex parte verò naturæ creatæ, ex eo quod cognoscat naturaliter, eam esse priorem suæ subsistentiæ, & ab illa separabilem, solum potest inferre, eam per potentiam Dei absolutam, ab hac vel ab illa determinatè propria subsistentia separabilem esse, non verò illam absque omni propria subsistentia posse existere: sicut licet materia, ob distinctionem realem quam habet à forma, possit, de absoluta potentia, absque hac vel illa forma determinata existere, non tamen absque omni, ut docent nostri Thomistæ in physica. Unde ex separabilitate naturæ creatæ à propria subsistentia, non potest intellectus creatus, solo lumine naturali, evidenter demonstrare, possibile esse naturam creatam terminari per divinam subsistentiam, sed ad summum posse hanc subsistentiam destrui, & aliam statim loco illius succedere.

64. Objicies secundò: Incarnatio Verbi est evidenter credibilis, ut de omnibus mysterijs fidei, fusè ostendimus in Tractatu de fide: Ergo etiam est evidenter possibilis. Patet Consequentia arguendo ex opposito Consequentis, ad oppositum Antecedentis: Quod est evidenter impossibile, est evidenter incredibile: Ergo per oppositum,

A quod est evidenter credibile, est evidenter possibile.

Respondeo, concessio Antecedente, negando Consequentiam: nam evidentia possibilitatis mysteriorum fidei, & evidentia credibilitatis, sumuntur ex diversis principijs: Evidentia enim possibilitatis, sicut & veritatis, sumitur ab eo quod est in re, juxta illud commune proloquium: Ab eo quod est in re, propositio dicitur vera vel falsa, possibilis vel impossibilis; evidentia autem credibilitatis non desumitur ab eo quod est in re, sicut nec evidentia probabilitatis, nam multa falsa sunt probabiliora & credibilia veris, ut ait Aristoteles in lib. Rhetor. sed sumitur ab alijs causis extrinsecis, videlicet ex testimonijs aliorum, vel ex signis, & miraculis, vel ex rationibus apparentibus, quibus evidenter ostenditur, rem esse credibilem, aut probabilem. Ad probationem in contrarium, nego illud argumentum: *Quod est evidenter impossibile, est evidenter incredibile: Ergo quod est evidenter credibile, est evidenter possibile*, esse ab opposito Consequentis, ad oppositum Antecedentis, quia evidenter impossibile, & evidenter possibile, non contradicunt, ratione illius adverbij evidenter, sed de eadem re negari possunt, ut patet in rebus quæ cadunt sub opinione, v. g. quod essentia potest separari de potentia absoluta à proprietatibus; hoc enim nec est evidenter possibile, nec evidenter impossibile: quare ut argumentum esset ab opposito Consequentis, ad oppositum Antecedentis, deberet sic formari: *Quod est evidenter impossibile, est evidenter incredibile: Ergo quod non est evidenter incredibile, non est evidenter impossibile*, quod totum admittitur.

Objicies tertio: Quod Deus præcisè ut author naturæ evidenter cognoscit, potest evidenter ab intellectu creato lumine naturali cognosci: Sed Deus præcisè ut author naturæ, evidenter cognoscit possibilitatem suæ Incarnationis: Ergo intellectus creatus potest lumine naturali eam evidenter cognoscere. Major videtur certa, sicut enim Deus potest communicare, imò de facto communicat intellectui creato lumen supernaturale, cujus virtute evidenter cognoscit illud de quo ipse, ut author supernaturalis, habet evidentiam; ita similiter poterit eidem intellectui lumen naturale infundere, quod sufficiat ad evidentem eorum cognitionem, quæ ut author naturæ præcisè videt & intuetur. Minor verò probatur: cum Deus, etiam ut author naturæ præcisè, comprehendat suam subsistentiam, quia videlicet ut talis comprehendit ea omnia quæ naturaliter sunt cognoscibilia à creatura, inter quæ numeratur ejus subsistentia, videt eam posse naturam creatam terminare.

Pro solutione hujus objectionis, adverte quod cum distinctio Dei & cognitionis ejus ut authoris naturæ, & ut authoris supernaturalis, sit solum ex parte effectuum, ab eo in illis duobus ordinibus productorum & cognitorum, non verò ex parte virtutis productivæ & cognoscitivæ; Deus enim dicitur author naturæ, non quia in ipso sit aliquid naturale; sed quia producit & cognoscit effectus naturales, quamvis potentia & scientia supernaturali; ideo nihil dicendum est ab eo præcisè ut authore naturæ cognosci, nisi quod habet rationem effectus illius in ordine naturali. Hoc posito, Respondeo ad argumentum, negando Minorem, & ad ejus probationem dico, falsum esse quod Deus ut author naturæ cognoscat suam subsistentiam, atque adeo virtutem

virtutem quam habet ad terminandum naturam creatam; cum enim, ut mox dictum est, non dicatur author naturæ, nec in quantum talis præcise aliquid cognoscere, quia ei conveniat aliqua virtus naturalis cognoscitiva & productiva, sed solum quia illud quod à Deo cognoscitur & producit, est ejus effectus intra ordinem naturæ, eo ipso quod ejus subsistentia non sit ejus effectus, nec intra ordinem naturæ comprehendatur, quamvis eam naturaliter quoad existentiam cognoscat intellectus creatus, non potest tamen dici, quod Deus, ut author naturæ præcise, eam ullo modo cognoscat.

63. Obijcies quartò contra secundam conclusionem: Angelus naturali lumine potest cognoscere existentiam Incarnationis postquam facta est: Ergo & à fortiori possibilitatem ejus. Consequentia patet, Antecedens probatur. Intellectus angelicus cognoscit naturaliter humanitatem Christi non terminari creatâ subsistentiâ, cum comprehendat omnia naturalia, inter quæ tamen videt non esse subsistentiam creatam ejusdem humanitatis: Ergo cum certò sciat, nullam subsistentiam, præter divinam & infinitam, posse terminare alienam naturam, statim colligit humanitatem Christi esse elevatam ad subsistentiam divinam, quod est nosse mysterium Incarnationis.

69. Confirmatur: Angelus naturali lumine evidenter cognoscit humanitatem Christi existere per existentiam divinam: Ergo eodem lumine potest cognoscere eam subsistere per divinam subsistentiam. Consequentia evidens est, paritate rationis; non minus enim est supernaturalis humanitatem Christi existere per divinam existentiam, quam illa per increatam. Verbi personam subsistere & terminari; unde si primum potest ab Angelo naturali lumine cognosci, secundum etiam poterit eodem lumine attingi, non obstante ejus supernaturalitate. Antecedens verò probatur, Angelus intuitivè cognoscit Christi humanitatem: At non posset eam sic cognoscere, nisi evidenter cognosceret eam existere divinâ existentia, cum intuitio sit clara & distincta rei ut existentis cognitio: Ergo Angelus evidenter cognoscit humanitatem Christi existere per existentiam divinam.

70. Confirmatur ampliùs: Dæmones cognoverunt certò Christum esse verum Deum & hominem: Sed non per aliud lumen quàm naturale, cum per peccatum omnibus donis gratuitis & supernaturalibus spoliati sint: Ergo Angelus naturali lumine potest cognoscere existentiam Incarnationis, postquam facta est. Minor patet, Major verò probatur ex eo quod Dæmon dicebat Christo Luca 4. *Scio te quis sis, Sanctus Dei.* Et infra subdit, *Exibant autem demonia à multis clamantia, & dicentia, quia tu es Filius Dei, & increpans non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum.*

71. Ad objectionem respondeo, negando Antecedens, ad cujus probationem dico quod quamvis Angelus non videat in humanitate Christi subsistentiam propriam & creatam, seclusâ tamen revelatione Dei, qui illi manifestet eam in Verbo subsistere, non potest certò & evidenter cognoscere humanitatem Christi ad increatam Dei subsistentiam elevatam esse: Tum quia rationabiliter dubitare potest, an Deus utendo potentia suâ absoluta, subsistentiam creatam & propriam humanitatis Christi ipsi occultet, seu concursum ad eam cognoscendam denegat: Tum etiam, quia

Tom. I V.

A naturali lumine non potest certò cognoscere, a supposito increatum possit terminare naturam humanam, absque eo quòd in Deo ponatur aliqua imperfectio. Unde boni Angeli non videntes in Christi humanitate propriam subsistentiam, suspendebant judicium de ejus divinitate & subsistentia increata; mali verò illud præcipitabant, & modò in unam, modò in alteram partem propendebant.

Ad primam confirmationem, nego Antecedens, ad cujus probationem, concessâ Majori, nego Minorem; licet enim Angelus intuitivè cognoscat Christi humanitatem, non tamen propterea evidenter cognoscit illam existere existentia divinâ. Ad illud verò quod adducitur in contrarium, dicendum est, non esse de ratione cognitionis intuitivæ, quod attingat rem ut existentem formaliter, sed solum quod terminetur ad illam subsistentiam, ut patet in visione externa, quæ est intuitio sui objecti, & tamen non terminatur ad illud ut existens formaliter, cum existentia sit extra latitudinem objecti potentia visiva: unde ad hoc ut Angelus intuitivè cognoscat Christi humanitatem, sufficit quod ejus cognitio ad illam existentem terminetur, nec requiritur quod cognoscat illam formaliter ut existentem existentia divinâ.

Ad secundam nego Majorem cum D. Thoma infra quaest. 41. art. 1. ad 1. sic dicente: *Christus tantum innouit demonibus, quantum voluit; non per id quod est vita æterna, sed per quedam temporalia sue virtutis effecta, ex quibus quandam conjecturam habebant Christum esse Filium Dei; sed quia rursus in eo quadam signa humane infirmitatis videbant, non pro certo cognoscebant eum esse Filium Dei, & ideo dæmon eum tentare voluit &c.* Similia habet opusc. 60. cap. 1. ubi hæc scribit: *Dæmones non cognoverunt Christum certitudinaliter, propter infirmitatem carnis quam in ipso videbant, sed conjecturaliter, propter opera quæ divinitus faciebat: Vnde super illud Luca 4. Scio quod sis Sanctus Dei, dicit Glossa, id est, vehementer opinor: si enim cognovissent, nunquam Dominum gloria crucifixissent, id est, Crucifigi suggessissent, ut dicit Glossa 1. ad Corinth. 2. Vnde Rabanus super illud Matth. 27. Multa passa sum per visum propter eum: Tunc diabolus dæmon intelligens per Christum se spolia sua amissurum, sicut primò per mulierem mortem intulerat, ita modo per mulierem vult Christum de manibus Judæorum liberare, ne per ejus mortem mortis amittat imperium. Hæc S. Doctor, quibus verbis aperte docet & probat, Dæmones non habuisse certam, sed tantum conjecturalem de Christi divinitate notitiam: licet enim ex revelatione quam habuerant, dum erant viatores, scirent Deum esse incarnandum, nesciebant tamen, an ista humanitas in individuo esset à Verbo assumpta, sed de hoc ob diversas rationes & conjecturas dubitabant, & modò in unam, modò in alteram partem propendebant. Unde quando Luca 4. Dæmon Christo dicebat, *Scio te quis sis, Sanctus Dei,* & quando dæmonia clamabant, *Tu es Filius Dei,* hoc dicebant solum dubitanter, & exploratoriè, seu ut rem de qua dubitabant, explorarent. Nec obest quod ibidem Evangelista subdat, *Non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum:* nam particula quia, non sumitur ibi causaliter, sed historialiter, & recitative: ita ut Lucas illam induxerit, non ad dandam rationem ob quam Christus non sinebat loqui dæmonia, sed ad explicandum*

F ff

quid erat illud quod Christus non sinebat ea loqui; quare horum verborum sensus est, Christus non sinebat demones dicere, se scire quod ille esset Filius Dei: quod Christus ideo prohibebat, tum quia illi mentiebantur, cum hoc non certo scirent, sed dubitanter; tum etiam, quia id solum dicebant ad explorandum, juxta illud Ambrosij: *Explorando tentabant, & tentando explorabant.*

DISPUTATIO III.

De Convenientia Incarnationis.

Ad articulum 1. quæst. 1.

Quamvis mysterium Incarnationis sit possibile, non tamen inde sufficienter habetur, illud esse convenientem; quandoquidem multa sunt possibilia, quæ tamen non sunt convenientia. Unde olim quidam hæretici (teste Tertulliano initio libri de carne Christi, & Athanasio in orat. ad Adelphium) existimantes Incarnationem Christi esse possibilem, dicebant, illam non esse Deo convenientem, sed potius supremam ejus maiestate indignam: Quare egregie idem Tertullianus: *Apud sapientiam secularem, citius creditur Iupiter taurus, quam Christus factus homo.* Utergo illorum hæreticorum insaniam refellamus, & mundanæ sapientiæ, quæ apud Deum stultitia est, sophismata diluamus, hanc disputationem instituimus, in qua mirabiles hujus mysterij convenientias breviter exponemus. Prius tamen implorata divini Numinis ope: *Vt Deus Domini nostri Iesu Christi, pater gloria, det nobis spiritum sapientiæ & revelationis, in agnitione ejus, illuminatos oculos cordis nostri, ut sciamus quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloria hereditatis ejus.* Ad Ephesios 1.

ARTICVLVS PRIMVS.

An convenientis fuerit Deum incarnari?

Quia convenientia omnis, vel est quædam habitudo, sive relatio, vel saltem sine illa explicari nequit: mysterium autem Incarnationis dicitur habitudinem ad Deum, ad naturam humanam, & ad alias creaturas, sive ad totum universum, utpote contentum aliquo modo in homine, scilicet tanquam in epilogo sui, ut loquitur Philo, ideo de convenientia ejus per respectum ad illa tria agendum est. Unde

Dico primò: mysterium Incarnationis esse convenientem Deo. Ita D. Thomas art. 1. quæst. 1.

Probat primò ratione quam ibidem in corpore articuli insinuat, & quæ sic breviter proponi potest. Convenientem est summo bono se summo modo communicare: Deus est summo bonum, & se summo & perfectissimo modo per Incarnationem communicat: Ego illa est convenientem Deo. Majorem probat D. Thomas ex D. Dionysio cap. 1. de divin. nomin. dicente bonum esse sui diffusivum. Minorem verò ostendit ex eo quod Incarnatio sit perfectissima, & maxima omnium communicationum Dei ad extra, quandoquidem per illam Deus ita se communicat homini, ut fiat unum substantialiter cum illo; & naturam creaturæ sic sibi conjungit, ut

A una persona fiat ex tribus, Verbo, animâ, & carne, sicut dicit Augustinus 1. de Trinit.

Pro majori hujus egregij discursus elucidatione, in primis observandum est, Deum se communicare dupliciter, primò ad intra, & ab æterno; secundò ad extra, & in tempore. Primo modo Pater æternus communicat suam essentiam Filio, per generationem, & Pater & Filius Spiritui Sancto, per mutuam spirationem & dilectionem: secundo modo se communicat creaturis quadrupliciter, nimirum in ordine naturæ, gratiæ, gloriæ, & unionis hypostaticæ; quæ quatuor genera communicationum designari & adumbrari videntur, per quatuor illa flumina in quæ fons paradisi terrestris dividebatur, & quibus universæ terræ superficies, nullis adhuc imbris, nullis aquis fecundata, initio mundi rigabatur.

Porro inter illas hoc versatur discrimen, quod in duabus prioribus, Deus tantum sua bona largitur; in ordine quidem naturæ, bona naturalia, & creaturis connaturaliter debita, esse, vivere, intelligere, essentiam, facultates, & potentias, aliæque similia ad donum creationis vel conservacionis pertinentia; in ordine verò gratiæ, dona gratuita, seu creaturis indebita, & ad ordinem supernaturalem spectantia; puta gratiam sanctificantem, virtutes infusas, dona Spiritus Sancti, & auxilia supernaturalia: At in posterioribus, non solum bona & dona sua, sed etiam se ipsum communicat; cum hoc tamen discrimine, quod in ordine gloriæ se communicat solum in esse intelligibili & intentionali, uniendo suam essentiam per modum speciei & formæ intelligibilis mentibus beatorum, lumine gloriæ perfusus: in ordine verò hypostatico se ipsum communicat in esse naturali & entitativo, quatenus suam naturam & substantiam, substantialiter & personaliter humanæ naturæ conjungit.

Secundò advertendum est, communicationem aliquam posse dici majorem duobus modis, intensivè scilicet & extensivè: dicitur major primo modo, quando aliquid nobilius & perfectius communicatur; secundo verò, quando ad plura subjecta seu supposita se extendit. Unde communicatio ordinis gratiæ, est major priori modo communicatione ordinis naturæ, cum bona supernaturalia sint multò nobiliora & perfectiora naturalibus: è contra verò communicatio ordinis naturæ, potest dici major posteriori modo, communicatione ordinis gratiæ: cum illa ad omnes universi creaturas se extendat, ista verò Angelis & hominibus peculiaris sit, & cum, ut ait Augustinus serm. 11. de verbis Apostoli, *Communis sit omnibus natura, non gratia.*

Ex his facile intelliges, quomodo communicatio quæ facta est in mysterio Incarnationis, sit omnium maxima, tam intensivè, quam extensivè: intensivè quidem, cum illud quod humanitati assumptæ communicatur, nempe ipsa substantia increata Verbi, sit infinitæ dignitatis & perfectionis, & omnia bona ac dona ordinis naturæ, gratiæ, & gloriæ in infinitum superet: extensivè autem, cum non solum ad homines & Angelos, sed etiam ad omnes universi creaturas, in homine velut in epilogo contentas, quodammodo se extendat. Unde Joan. 3. Incarnatio dicitur facta, non solum ex amore hominis, sed etiam ex dilectione totius mundi: *Sic Deus dilexit mundum, ut filium suum unigenitum daret!* quia nempe per Incarnationis mysterium, non solum natura humana, sed etiam omnes aliæ creaturæ